

Oponentský posudek na habilitační práci JUDr. Bc. Jana Brodce, Ph.D., LL.M. *Insolvenční řízení v kontextu mezinárodního práva soukromého.*

Habilitantův odborný a pedagogický vývoj jsem měl možnost sledovat od jeho nástupu na Katedru obchodního práva Právnické fakulty UK, kde se věnuje oboru Mezinárodní právo soukromé a právo mezinárodního obchodu, se zaměřením především na mezinárodní insolvenční řízení. Proto mohu hodnocenou habilitační práci považovat za vrchol jeho vědeckého snažení.

Habilitační práce o rozsahu 267 stránek je rozdělena do pěti přehledných, tématicky rozdělených a na sebe navazujících částí, dále rozdělených na jednotlivé kapitoly, kterých je celkem třináct.

V první, úvodní části disertační práce je obecně představena problematika mezinárodního insolvenčního práva jak v právním, tak ekonomickém kontextu. Mezinárodní insolvenční právo je představeno jako obor pokrývající celou řadu právních odvětví, jako soubor právních norem, které spojuje jejich účel, kterým je úprava právních poměrů souvisejících s mezinárodním insolvenčním řízením. Vzhledem k obsáhlosti tohoto tématu pak habilitant v úvodu přikračuje k užšímu vymezení předmětu publikace, a to na mezinárodní insolvenční řízení v kontextu mezinárodního práva soukromého. Toto užší vymezení lze bezpochyby přivítat, neboť přispívá k přehlednosti textu a umožňuje habilitantovi věnovat se vybraným tématům do hloubky. V této části habilitant vymezuje cíle své habilitační práce, stanoví hypotézy a uvádí vědecké metody svého zkoumání (analýza, syntéza, indukce, komparace).

Druhá kapitola úvodní části se zabývá teoretickými východisky mezinárodního insolvenčního práva. Představuje jeho základní principy, tedy princip teritoriality a princip univerzality. Habilitant správně poukazuje na skutečnost, že v praxi se tyto principy objevují v čisté podobě jen zcela zřídka a představuje proto i jejich různé modifikace a další přístupy. Je patrné, že se habilitant nejvíce přiklání k teorii tzv. modifikovaného univerzalizmu, ze kterého vychází i úprava obsažená ve Vzorovém zákoně UNCITRAL o přeshraničním insolvenčním řízení (dále jen „Vzorový zákon“).

Druhá část je věnována evropské úpravě mezinárodního insolvenčního práva, konkrétně úpravě obsažené v Nařízení o insolvenčním řízení (dále jen „Insolvenční nařízení“). Nejprve je rozebrán právní rámec evropského mezinárodního insolvenčního práva z pohledu jeho historie, působnosti a základních principů, který je následován výkladem místa hlavních zájmů (*centre of main interest*, běžně zkracovaného i v českých publikacích jako COMI) jako jeho klíčového institutu. Právě kapitola o COMI patří k nejzdařilejším a nejpřínosnějším částem celé habilitační práce. Pojem COMI je přehledně rozebrán jak z pohledu samotného Insolvenčního nařízení, tak z pohledu judikaturní praxe. Habilitant se pak neomezuje pouze na analýzu judikatury Soudního dvora Evropské unie, ale i soudů vybraných členských států Evropské unie. Detailně jsou dále rozebrány i vybrané praktické aspekty určování COMI, jako je okamžik, ke kterému se COMI určuje či rozlišení při jeho určování u fyzických a právnických osob.

Výklad ohledně COMI je následován kapitolou ohledně principu vzájemné důvěry a otázky uznávání insolvenčních řízení. Princip vzájemné důvěry představuje základní princip evropského práva, na jehož základě je v rámci Evropské unie založena i zásada vzájemného uznávání soudních a mimosoudních rozhodnutí a který tak přirozeně hraje klíčovou roli v unijní úpravě mezinárodního insolvenčního práva. I v této kapitole pak habilitant výklad demonstruje na praktických příkladech z judikatury evropské i národní.

Část ohledně evropské úpravy mezinárodního insolvenčního práva je zakončena kapitolou na téma určování rozhodného práva dle Insolvenčního nařízení. Představen je článek 7, na základě kterého je určen insolvenční statut, i články 8 až 18 Insolvenčního nařízení, které z něj stanoví příslušné výjimky. Tyto výjimky člení habilitant do přehledných skupin, podle toho, jaký typ výjimky z *lex fori concursus* představují. Rozlišuje tak mezi procesními výjimkami, výjimkami, které stanoví speciální kolizní normu a konečně výjimkami, které stanoví, že se *lex fori concursus* neaplikuje, aniž by stanovily náhradní kolizní normu. Toto rozdělení je velmi nápomocné pro pochopení toho, jak přesně uvedené výjimky z insolvenčního statutu fungují a jaké jsou důsledky jejich uplatnění.

Třetí část habilitační práce je věnována mezinárodnímu insolvenčnímu právu, konkrétně je v ní představena úprava ve Vzorovém zákoně a vybrané zahraniční úpravy mezinárodního insolvenčního práva. Ve svém výkladu ohledně Vzorového zákona se habilitant neomezuje pouze na rozbor jeho jednotlivých ustanovení, ale opět jsou akcentovány i praktické aspekty jeho aplikace.

Mezi vybrané zahraniční právní úpravy mezinárodního insolvenčního práva, představené v kapitole 8, patří USA, Austrálie, Polsko, Čína a Ruská federace. Jde tak o příklady národních úprav, které Vzorový zákon implementovaly (USA, Austrálie a Polsko), i národních úprav, které tak neučinily (Čína a Rusko). V tomto ohledu lze vyjádřit určité politování nad tím, že se habilitant nerozhodl věnovat prostor ještě nějaké další evropské úpravě. Kupříkladu takové, která na rozdíl od úpravy polské Vzorový zákon neimplementovala. Vzhledem k čilému obchodnímu styku mezi Českou republikou a Spolkovou republikou Německo by se nabízela např. právě německá úprava mezinárodního insolvenčního práva, obsažená v německém insolvenčním zákoně (*Insolvenzordnung*).

Ve čtvrté části habilitační práce je představena česká úprava mezinárodního insolvenčního práva. Tato část je obdobně jako část o evropské úpravě uvedena exkursem do historie národní úpravy, který kromě vývoje vnitrostátní úpravy od dob Rakouska-Uherska zahrnuje i v minulosti uzavřené mezinárodní smlouvy v oblasti mezinárodního insolvenčního práva. Následně je přikročeno k samotné stávající české úpravě. Habilitant při strukturování textu reflektoval dvoukolejnost stávající české úpravy, tedy skutečnost, že je v ní rozlišováno mezi insolvenčními řízeními zahájenými v členských zemích Evropské unie (na která se aplikuje Insolvenční nařízení) a řízeními zahájenými v zemích mimo Evropskou unii. Zatímco předmětem desáté kapitoly habilitační práce je tak úprava obsažená v Insolvenčním zákoně, který upravuje první z těchto případů, předmětem kapitoly jedenácté je úprava obsažená v zákoně o mezinárodním právu soukromém (dále jen „ZMPS“), který upravuje případ druhý.

Na úpravu obsaženou v insolvenčním zákoně nahlíží habilitant poměrně kriticky, zejména ve vztahu k zavedení pojmu „evropského mezinárodního prvku“ v ustanovení § 426 Insolvenčního zákona, který jde podle názoru habilitanta nad rámec úpravy obsažené v Insolvenčním nařízení a může vést v určitých případech dokonce až k rozporu s evropským právem. Habilitant se dále věnuje i otázce zjišťování a odůvodnění mezinárodní soudní příslušnosti v kontextu českého právního řádu – zde dochází k poměrně inovativnímu závěru, že vzhledem k povaze insolvenčního řízení ve fázi zjišťování úpadku dlužníka je soud oprávněn použít postupu podle § 128 občanského soudního řádu. Velká pozornost je opět věnována i praktické aplikaci předmětné úpravy v judikatuře českých soudů, habilitant detailně analyzuje rozsudky českých soudů ohledně určování COMI v případě fyzických i právnických osob a výhradě veřejného pořádku jako důvodu pro odepření uznání a výkonu podle Insolvenčního nařízení.

Obdobně kriticky pak habilitant nahlíží i na úpravu mezinárodního insolvenčního práva v ZMPS. Zde je třeba ocenit, že ještě před samotnou analýzou předmětné úpravy obsažené v § 111 ZMPS věnuje dvě

zvláštní kapitoly výkladu dvou specifických institutů mezinárodního práva soukromého, totiž institutu vzájemnosti a výhrady veřejného pořádku. Vzhledem k významu obou institutů jako možných důvodů pro odepření uznání či výkonu cizího rozhodnutí ve věcech úpadkového řízení, lze jejich podrobnější rozbor v kontextu tématu této habilitační práce jen přivítat. Habilitant poukazuje na problém nejednotného výkladu v literatuře a judikatuře ohledně otázky existence zjišťování vzájemnosti a na základě analýzy těchto názorů vyjadřuje přesvědčení, že nejde o institut vhodný pro oblast uznávání a výkonu cizích soudních rozhodnutí, s čímž se lze ztotožnit. U výhrady veřejného pořádku lze ocenit i zevrubné uchopení otázky vztahu úpravy všeobecné výhrady veřejného pořádku obsažené v § 4 ZMPS a úprav „zvláštních“, uvedených jako důvod pro odepření uznání či výkonu rozhodnutí u vybraných ustanovení ZMPS (např. v § 15 odst. 1 či § 63).

Ve své analýze úpravy v § 111 ZMPS se habilitant nejprve stručně zabývá otázkou účinků řízení zahájeného českými soudy na základě Insolvenčního nařízení na dlužníkovu majetek v jiném cizím státě než členském státě Evropské unie (§ 111 odst. 1 ZMPS), otázkou pravomoci českého soudu k zahájení a vedení insolvenčního řízení vůči dlužníkovi, který má na území České republiky provozovnu (§ 111 odst. 2 ZMPS) a otázkou určení rozhodného práva (§ 111 odst. 3 ZMPS). Právě u analýzy § 111 odst. 3 ZMPS zastává habilitant kritický postoj k zákonodárcem zvolenému legislativnímu odkazu na použití „kolizních ustanovení“ relevantního evropského předpisu. V návaznosti na výše uvedené rozdělení druhů výjimek z *lex fori concursus* podle Insolvenčního nařízení totiž dospívá k názoru, že takový odkaz je nepřesný, neboť v Insolvenčním nařízení jsou ve vztahu k rozhodnému právu obsaženy celkem tři druhy norem, vedle tradičních kolizních norem i normy procesní a také tzv. hmotněprávní normy negativního charakteru, které pouze vylučují aplikaci *lex fori concursus*.

Zvláštní pozornost pak habilitant v závěru této části textu věnuje úpravě uznávání cizích rozhodnutí ve věcech úpadkového řízení v § 111 odst. 5 ZMPS. Nejprve dospívá k názoru, že § 111 odst. 5 ZMPS představuje *lex specialis* k § 15 ZMPS a důvody pro odepření v něm uvedené se tak v případě uznání cizích rozhodnutí ve věcech úpadkového řízení neuplatní. V návaznosti na analýzu institutu výhrady veřejného pořádku uvedenou v úvodu předmětné kapitoly ale uvádí, že podmínku jejich uznání představuje absence rozporu s veřejným pořádkem podle § 4 ZMPS i přes to, že tato není v § 111 odst. 5 ZMPS výslovně uvedena. I tímto přelomovým názorem lze dle mého názoru jen souhlasit. V závěru čtvrté části věnované české úpravě mezinárodního insolvenčního práva je dvanáctá kapitola věnována platným mezinárodním smlouvám v oblasti mezinárodního insolvenčního práva, přičemž habilitant konstatuje, že Česká republika není v současné době smluvní stranou žádné mezinárodní smlouvy, která by se otázkám insolvenčního práva věnovala komplexně.

Habilitační práce je zakončena částí pátou, ve které jsou obsaženy závěry, ke kterým habilitant při psaní své habilitační práce dospěl. Za nejdůležitější lze bezpochyby označit přesvědčení habilitanta, že pro českou právní úpravu mezinárodního insolvenčního práva by byla přínosná implementace Vzorového zákona, a to zejména s ohledem na absenci požadavku vzájemnosti, jejíž zakotvení považuje v české právní úpravě za velmi problematické. Podle mého názoru habilitant splnil stanovené cíle a potvrdil výchozí hypotézy.

Každý právní systém předpokládá triadický základ: instituce, normy a účinnost. Tento předpoklad byl v habilitační práci naplněn. Práce analyzuje zároveň evropské, mezinárodní i vnitrostátní právo. Právě v mezinárodním insolvenčním řízení se nezdálo setkáváme se situací, při které bude připadat v úvahu aplikace všech těchto pramenů, a proto lze takové koncepční práce na dané téma jen přivítat. Dále je vhodné ocenit důraz, který habilitant klade na judikaturu a praktické fungování mezinárodního

insolvenčního práva a kritické zhodnocení případných nedostatků předmětných úprav, které se ale neomezuje pouze na kritiku, ale přináší i vlastní návrhy řešení.

Podle mého názoru předložená habilitační práce splňuje nároky kladené na tento druh akademického spisu, přináší nové vědecké poznatky, je originální dle výsledků z programu Turnitin, a proto **navrhují**, aby po vykonání habilitační přednášky a úspěšné obhajobě habilitační práce před Vědeckou radou Právnické fakulty Univerzity Karlovy **byl habilitant jmenován docentem pro obor *Mezinárodní právo soukromé a právo mezinárodního obchodu***.

V Ježově dne 13. 4. 2021

Prof. JUDr. Květoslav Růžička, CSc.